

התקנות וההחלטות של משרד המשפטים
מס' 99-546-01, 14.4.08
משרד המשפטים
מנהל תביעות
מנהל תביעות

בס"ד, ט ניסן תשס"ח

14.4.08

אוניברסיטת בר-אילן, הפקולטה למשפטים
קורס: 99-546-01, דיני קניין במשפט העברי
המרצה: עמיחי רדזינגר
מועד א

הוראות:

1. הבחינה – ללא חומר עזר.
2. יש לענות על השאלות עפ"י מכסת העמודים שנקבעה להן (זוהי מכסה מקסימלית ולא המלצה על גודל התשובה). חריגות - לא ייבדקו. כתבו בקצרה ולעניין. הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תנספות מיותרות יגרעו.
3. משך הבחינה - שעתיים.

בהצלחה!

חלק א (70 נקודות, 10 נקודות לכל סעיף. ער שלוש עמודים)

לפניכם ארבעה קטעים מן השולחן-ערוך ונושאי כליו בחושן-משפט סימן ק"צ. קראו אותם בעיון והשיבו על השאלות שלאחריהם:

1. שולחן ערוך סעיף ב:
בכסף כיצד, מכר לו בית או שדה ונתן לו כסף שוה פרוטה, קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. ואפילו נתן לו הכסף על מנת שיחזירהו לו, קנה.
2. שולחן ערוך סעיף י:
המוכר שדה לתבירו באלף זוז, ונתן לו מקצת הרמים [=שילם רק חלק משווי השדה], והיה [המוכר] יוצא ונכנס [אל הקונה] ותובע שאר הדמים, אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד, לא קנה הלוקח את כלו [=כל השדה], אף על פי שקנה השטר או התזיק... ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע, קנה הלוקח את כולה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ושאר הדמים עליו כשאר החובות.
3. על סעיף ב (מקור מס' 1) מעיר אחד מנושאי כליו של השולחן-ערוך, הסמ"ע [=ספר מאירת עינים, חובר ע"י ר' יהושע פלאק כ"ץ] כך (בשינויים קלים לצורך הבהרה):
מדובר כאן [=בסעיף ב] דוקא על מקרה בו נתן לו את הפרוטה כחלק מדמי הפרעון או שלא יצא ונכנס המוכר אצל הקונה לדרוש את שאר הכסף, כמו שנתבאר בסעיף י (וקיצר כאן השו"ע וסמך על מה שכתב שם), או כשכל שווי הנכס אינו אלא פרוטה. בכל מקרה, ברור שמדובר כאן בתשלום שהוא חלק משווי הנכס, ולא בפרוטה סמלית שמטרתה רק לשעבד זה לזה את המוכר והקונה כדי שלא יוכלו לחזור בהם, בדומה [=הפרוטה שעליה מדובר כאן דומה] לקנייני שטר, חזקה וסדר. שהרי קניין כסף נלמד מן השדה שמכר עפרון לאברהם [=מעת המכפלה] והכסף הנזכר שם היה דמי שווי השדה.
4. על דברי סמ"ע אלה מעיר אחד מנושאי כליו של השולחן-ערוך, הט"ז [=ספר טורי זהב, חובר ע"י ר' דוד בר שמואל הלוי] כך (בשינויים קלים לצורך הבהרה):
אינני מבין את מה שכתב הסמ"ע שאם לא נתן את הפרוטה כחלק משווי המקת אזי אין זה קניין כסף. הרי גם בקידושי אשה שנעשים בכסף מצאנו שהתלמוד מצביע על שדה עפרון כמקור הדין, כמו שהוא בקניין קרקע בכסף, וזה פשוט שבאשה הקידושין מתבצעים באמצעות מתן פרוטה סמלית ולא בתור מתן הפרוטה כשווייה של האשה.

השאלות

1. מדברי השולחן-ערוך בסעיף ב עולה כי מספיק קניין כסף כדי לקנות קרקעות. האם הוראה זו נכונה בכל מקרה? פרטו ונמקו.
2. הסבירו את ההבחנה בין הרישא והסיפא של דברי השולחן-ערוך בסעיף י. מה משמעותה של 'הכניסה והיציאה' של המוכר?
3. מה יהיה הדין אם במקרה בו עוסק הרישא של דברי השולחן-ערוך בסעיף י (המוכר יוצא ונכנס וכו') יחליט אחד הצדדים לחזור בו מן העסקה לפני תשלום מלוא שווי של השדה?
4. ישנו קושי זהה הן על דברי הסמ"ע והן על דברי הט"ז. מהו קושי זה? האם הוא באמת מהווה בעיה לטיעוניהם?
5. חוו דעתכם המנומקת על המשפט הבא: "גם לדעת הסמ"ע יתכן מקרה בו מתן 'פרוטה סמלית' יועיל כדי לקנות שדה לגמרי".
6. חוו דעתכם המנומקת על המשפט הבא: "קיים הבדל בין הסמ"ע והט"ז בנוגע לשאלה האם העברת שדה במתנה יכולה להיעשות באמצעות קניין כסף".
7. מדוע ולשם מה משווה הסמ"ע בין הפרוטה עליה הוא מדבר לקנייני שטר, חוקה וסודר?

חלק ב (30 נקודות, 15 נקודות לכל סעיף. עד עמוד וחצי)

חוו דעתכם המנומקת על שני ההיגדים הבאים ועל נכונותם, תוך הסתמכות על החומר הנלמד:

1. מוצאו של קניין הסודר הינו בהתפתחות טבעית של קניין 'חליפין שווה בשווה'.
2. כאשר ישנה התנגשות בין שתי מצוות מהתורה: אחת היא מצווה שבין אדם לחברו והשנייה היא מצווה שבין אדם למקום, המצווה שבין אדם לחברו גוברת.